

Folketingets kontrol med regeringen

31. MARTS 2017

Ud over at vedtage nye love kontrollerer Folketinget også, hvordan regeringen fører lovene ud i livet. Søgelyset rettes her ofte mod ministrene i regeringen. For det meste går det stille af, men situationen kan også spidse til, så regering og Folketing kommer til at stå stejlt over for hinanden.

Politisk signal og juridisk betydning

Folketingets kontrol – eller den parlamentariske kontrol, som den også kaldes – har vist sig at være en hurtig og nem måde at markere politiske standpunkter på.

Folketingets kontrol med regeringen er ikke direkte fastlagt i grundloven. Det juridiske grundlag for kontrollen er først og fremmest parlamentarismen, som er fastlagt i grundlovens § 15. Efter denne paragraf skal regeringen gå af eller udskrive valg, hvis Folketinget udtrykker mistillid til statsministeren. Det er dog uhyre sjældent, at Folketinget bruger denne mulighed. Men parlamentarismen har en indirekte betydning for det almindelige politiske magtforhold mellem regeringen og Folketinget. Regeringen må nemlig for at bevare sin stilling føre en politik, der i hovedtræk bliver støttet af et flertal i Folketinget. Samtidig gør Folketinget sit til at kontrollere, at regeringen rent faktisk fører en sådan politik.

Information, debat og påvirkning

Der indgår tre elementer i Folketingets kontrol med regeringen: For det første at få oplysninger fra ministrene, for det andet at drøfte aktuelle politiske sager med ministrene og for det tredje at påvirke ministrenes forvaltning af lovene.

Disse tre elementer er i et vist omfang beskrevet i Folketingets forretningsorden. Herudover findes der imidlertid en række andre veje for folketingsmedlemmerne til at skaffe sig information og søge indflydelse. Det kan f.eks. ske gennem uformelle kontakter til ministerier, organisationer og foreninger. Gennem administrationen af lovene kommer ministre og embedsmænd f.eks. til at sidde inde med mange væsentlige oplysninger, som Folketinget har brug for.

Forespørgselsdebat

Ethvert medlem af Folketinget kan stille en forespørgsel. Forespørgsler bruges primært til at skabe debat om brede politiske emner. De giver folketingsmedlemmerne mulighed for at få informationer om et aktuelt emne og adgang til at drøfte sagen med ministeren. Der er 50-70 forespørgsler om året.

En forespørgsel skal ikke på samme måde som f.eks. et lovforslag være ledsaget af fyldige skriftlige bemærkninger om baggrunden for initiativet, og debatten i Folketingssalen kommer kort tid efter, at forespørgslen er stillet.

Under behandlingen af en forespørgsel kommer ministeren med en mundtlig besvarelse, og herefter følger debatten mellem folketingsmedlemmer og ministeren. Forespørgslen

Mange gange bliver en sag taget op af folketingsmedlemmer efter omtale i pressen. Og behandlingen af sagen i Folketinget vil ofte også blive fulgt op af pressen.

Grundlovens § 53 forklarer formålet med en forespørgsel, nemlig at "bringe ethvert offentligt anliggende under forhandling og derom æske ministrenes forklaring". Reglerne for forespørgsler går tilbage til den første grundlov fra 1849.

bliver kun behandlet i ét møde, og den bliver ikke som lov- og beslutningsforslag henvist til behandling i et af Folketingets faste udvalg.

Som afslutning på en forespørgselsdebat kan Folketinget træffe en beslutning om det debatterede emne. Det kaldes også for forslag til vedtagelse. Ofte er partierne uenige under debatten om en forespørgsel. Derfor kan der blive fremsat forskellige forslag til folketingsvedtagelse, som der så stemmes om.

Eksempel på en forespørgsel

En forespørgsel fra 2004 til indenrigs- og sundhedsministeren, justitsministeren og socialministeren lød således: "Vil regeringen redegøre for sin politik med hensyn til at imødegå udviklingen i antallet af psykisk syge kriminelle, som siden starten af 1980'erne er steget med 6-7 pct. årligt?"

Debatten blev afsluttet med, at Folketinget vedtog et forslag om at opfordre regeringen til at intensivere den forebyggende indsats i forhold til psykisk syge, der begår kriminalitet. Indsatsen skulle bl.a. sætte et nyt forskningsprojekt i gang om sammenhængen mellem psykisk sygdom og kriminalitet.

Alle Folketingets partier stemte for folketingsvedtagelsen.

Kontrol gennem spørgsmål

Efter engelsk forbillede har et folketingsmedlem siden 1947 kunnet stille spørgsmål om en offentlig sag til en minister. Spørgsmål tager ikke så lang tid som forespørgsler, og spørgsmål kræver ikke hele Folketingets medvirken.

Et spørgsmål handler normalt om et mere snævert emne end forespørgsler; typisk drejer det sig om konkrete sager. Spørgeren kan ønske at få enten et skriftligt eller et mundtligt svar. På årsbasis stilles der 6.-7.000 spørgsmål, og heraf er kun 250-300 til mundtlig besvarelse.

På folketingssprog kaldes disse spørgsmål § 20-spørgsmål, fordi de er nævnt i forretningsordenens § 20.

Hvis spørgeren ønsker et mundtligt svar, besvares spørgsmålet enten i spørgetimen, der begynder kl. 13 om onsdagen eller i den efterfølgende spørgetid. Forskellen på de to spørgsmålsformer er, at ministeren i spørgetimen får spørgsmål, som han eller hun ikke kender på forhånd, mens spørgsmålene i spørgetiden er kendt af ministeren mindst 5 dage før. Debatten om et spørgsmål er forholdsvis kort; typisk mellem 10 og 15 minutter. I spørgetiden kan andre medlemmer end spørgeren også få ordet, medmindre spørgeren ikke ønsker det. I modsætning til forespørgselsdebatter kan Folketinget ikke træffe beslutning i forbindelse med afviklingen af mundtlige spørgsmål.

Eksempel på spørgsmål

Et spørgsmål fra 2004 til fødevareministeren lød sådan her: "Vil ministeren redegøre for, hvilke konsekvenser stoppet for laksefiskeriet i Østersøen har for det bornholmske samfund, og i den forbindelse oplyse om regeringens initiativer til at afhjælpe de negative konsekvenser for fiskere og beskæftigelsen på Bornholm?"

I den skriftlige begrundelse skrev spørgeren bl.a., at stoppet for laksefiskeri i Østersøen, som Fødevareministeriet indførte den 31. marts 2004, medførte en række negative konsekvenser for de ca. 100 bornholmske fiskere, der er tilmeldt laksefiskeriet i Østersøen.

Kontrol gennem udvalgene

Folketinget har 26 stående – dvs. faste – udvalg. Den vigtigste del af disse udvalgs arbejde er behandlingen af lov- og beslutningsforslag. Hertil kommer det, der kaldes

En forespørgselsdebat varer oftest flere timer afhængig af taleysten hos medlemmerne.

Spørgsmål bliver stillet i spørgerens eget navn, og et spørgsmål eller dets begrundelse kan derfor i et vist omfang indeholde spørgerens mening om det, der bliver spurgt om.

Spørgetimen er indført for at styrke den politiske debat i Folketinget frem for debatten om mere tekniske emner.

almindelig del, som består i at føre kontrol med regeringen og forvaltningen inden for udvalgets sagsområde.

Udvalgene kan stille spørgsmål til ministeren til skriftlig besvarelse. I forbindelse med almindelig del sker det ca. 5.000 gange om året. Udvalgsspørgsmål adskiller sig på flere måder fra de tidligere nævnte spørgsmål fra enkeltmedlemmer. Det er således formelt set hele udvalget og ikke et bestemt medlem, der stiller spørgsmålet, og udvalget begrundet ikke sit spørgsmål.

Et udvalgsspørgsmål kan for eksempel være formuleret som dette, der blev stillet til skatteministeren af Skatteudvalget i 2004: "Vil ministeren tilsende udvalget en status på udvalgsarbejdet om inddrivelse af gæld til det offentlige, herunder hvornår arbejdet forventes afsluttet?"

Udvalgene modtager mange breve fra organisationer, virksomheder og enkeltpersoner. Hertil kommer, at man kan søge om at komme i foretræde, dvs. møde op til et udvalgsmøde og dér kort gøre rede for sin holdning til en sag. På denne måde får udvalget en række oplysninger, som medlemmerne bl.a. kan bruge til at rejse en sag i udvalget over for en minister.

Enkelte udvalg i Folketinget har nogle særlige former for kontrol. Således skal regeringen i mere vigtige udenrigspolitiske spørgsmål rådføre sig med Det Udenrigspolitiske Nævn. Regeringen er desuden forpligtet til at rådføre sig med Europaudvalget i væsentlige sager om EU-samarbejdet. Og i visse tilfælde skal ministrene forud for forhandlinger i EU's Ministerråd have Europaudvalgets tilkendegivelse af, hvor langt de kan gå i forhandlingerne.

Udvalgsspørgsmål er gennemgående mere neutrale end spørgsmål fra enkeltmedlemmer, da det formelt er hele udvalget, der stiller spørgsmålet.

Et udvalg kan også indkalde en minister til samråd. Det vil sige, at ministeren i et udvalgsmøde skal orientere udvalget om en sag og eventuelt besvare supplerende spørgsmål.
